

POLITICA TARIFARĂ – UN INSTRUMENT ECONOMIC ȘI SOCIAL AL STATULUI

Nicolae Mogoreanu
Sergiu Aparatu

Policy Brief

Institutul pentru
Dezvoltare și Inițiative
Sociale (IDIS) „Viitorul”

2011
NR.2 (14)

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

POLICY BRIEF

POLITICA TARIFARĂ – UN INSTRUMENT ECONOMIC ȘI SOCIAL AL STATULUI

Nicolae Mogoreanu

Sergiu Aparatu

Opiniile exprimate aparțin autorului. Nici Administrația IDIS „Viitorul”, și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”. Persoana de contact: Laura Bohanțov - laura.bohantov@viitorul.org. Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină o referință la IDIS „Viitorul”.

Mogoreanu, Nicolae

Politica tarifară – un instrument economice și social al statului / Nicolae Mogoreanu, Sergiu Aparatu ; Inst. pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) “Viitorul”. – Ch. : “Viitorul” IDIS, 2011 (Tipogr. “MS Logo” SRL). – 23 p. – (Policy Brief ; Nr 2 (14), 2011, ISBN 978-9975-4193-6-9).

Bibliogr.: p. 23. – 50 ex.

ISBN 978-9975-4193-7-6.

338.516.46

M 85

SUMAR

SUMAR EXECUTIV	6
1. CADRUL LEGISLATIV-REGLEMENTAR AL REPUBLICII MOLDOVA	7
2. PRINCIPIILE TARIFĂRII	8
AUSTRIA	9
CANADA	9
CEHIA	9
GERMANIA	9
DANEMARCA	9
ELVEȚIA	9
FINLANDA	10
FRANȚA	10
MAREA BRITANIE	10
GRECIA	10
IRLANDA	10
ISRAEL	10
ITALIA	10
JAPONIA	11
LUXEMBURG	11
NORVEGIA	11
POLONIA	11
PORTUGALIA	11
SPANIA	11
SUEDIA	11
SLOVENIA	11
3. CLASIFICAREA TARIFELOR	12
TARIFE DIFERENȚIATE ZONALE	13
TARIFE DIFERENȚIATE PE NIVELE DE TENSIUNE	15
OBSERVAȚII, CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	18
4. POLITICI TARIFARE ÎN SECTORUL GAZELOR NATURALE	19
OBSERVAȚII	22
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	23
BIBLIOGRAFIE	24

SUMAR EXECUTIV

Comunitatea Europeană de mai mulți ani studiază problema politicilor tarifare și prețurilor pentru principalii vectori energetici și elaborează directive care, apoi, se transpun în legi și regulamente la nivelul țărilor membre. Încă de la începutul anilor '80 Consiliul de Miniștri a Comunității a semnalat că „...transparența costurilor trebuie să permită consumatorului să-și formeze o opinie asupra tendințelor în formarea tarifelor pentru energia electrică și gaze naturale. El trebuie să fie informat asupra metodelor de determinare a tarifelor, asupra prețurilor pe care industria energetică trebuie să le plătească pentru resurse de energie primară, cât și asupra altor costuri implicate de transformarea energiei primare în energie finală și de transportul și distribuția acesteia până la consumatori”.

Este cunoscut faptul că subvențiile încrucișate pot exista nu numai între diferite activități ale sectorului energiei electrice (producere, transport, distribuție), ci chiar între activități din alte sectoare (apa, gaze naturale, energie termică) sau chiar în interiorul aceluiași sector, între diferite categorii de consumatori.

Referitor la subvenții, Carta Europeană a Energiei (Lisabona, 1994) și Consiliul Mondial al Energiei (al 16-lea congres, Tokio, 1996) dezvoltă următoarele idei:

- ◆ **Consumatorii trebuie încurajați în a recunoaște că totul are un cost și nu există produse sau servicii gratuite;**
- ◆ **Guvernele să ia din timp măsuri pentru eliminarea subvenționării energiei, astfel încât serviciile energetice să fie tarificate pe baza costurilor complete;**
- ◆ **Tarifele nu trebuie să includă, în principiu, nici un fel de subvenții, iar dacă acestea există, ele nu trebuie să fie utilizate pentru scopuri sociale.**

Studiul propus generalizează experiența mondială în problema tarifelor și politicilor tarifare și cuprinde o analiză a politicii tarifelor (energia electrică, gaze naturale) promovate de mulți ani în Republica Moldova.

1. CADRUL LEGISLATIV-REGLEMENTAR AL REPUBLICII MOLDOVA

Legislația Republicii Moldova nu atinge problema politicilor tarifare și la nivelul conceptual, prin tarife la energia electrică, gaze naturale și apă potabilă în țară se realizează o politică socială caracteristică anilor *80.

Legea cu privire la energia electrică nr. 124 din 23.12.2009

Articolul 1. *Scopul prezentei legi este instituirea unui cadru legal pentru funcționarea eficientă, reglementarea și deschiderea pe etape a pieței energiei electrice, pentru desfășurarea activităților specifice sectorului electroenergetic și pentru producerea energiei termice la centralele electrice de termoficare, în condiții de accesibilitate, disponibilitate, fiabilitate, continuitate, competitivitate, transparență, cu respectarea normelor de calitate, de securitate și de protecție a mediului.*

Articolul 8. *Funcțiile Agenției în domeniul electroenergetic:*

f) aprobă tarifele reglementate, calculate în conformitate cu metodologiile aprobate, monitorizează corectitudinea aplicării lor de către titularii de licențe;

Legea cu privire la energetică Nr.1525 din 19.02.98

Articolul 2. *Scopul prezentei legi constă în crea-*

rea unui cadru juridic pentru asigurarea eficienței energeticii, aprovizionarea fiabilă a economiei naționale și a populației cu resurse energetice.

În a. 2007 Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a aprobat **Metodologia de calculare a tarifelor la energia electrică livrată consumatorilor** (Nr. 256 din 10.08.2007). Totodată n-a fost abrogată **Metodologia privind determinarea tarifelor de tip binom de livrare a energiei electrice consumatorilor finali** (Nr. 194 din 4 octombrie 2005).

Conceptual ambele Metodologii pot fi aplicate în scopul diferențierii tarifelor la energia electrică pe nivele de tensiune. Nici unu din actele naționale prezentate nu conține prevederi ce țin de politica tarifară (responsabilul, principiile de promovare, subvențiile, etc.).

Din motive pur electorale până-n prezent în Republica Moldova la energia electrică se menține monotariful ceea ce provoacă apariția fenomenului de subvenționare: între categoriile de consumatori (diferite categorii de agenți economici îi subvenționează pe consumatorii casnici) și în interiorul unei categorii de consumatori.

Prin utilizarea monotarifului, statul se eschivează de la îndeplinirea obligațiilor sale față de păturile social vulnerabile trecându-le pe seama agenților economici și consumatorilor bugetari.

2. PRINCIPIILE TARIFĂRII

Este cunoscut faptul că subvențiile încrucișate pot exista nu numai între diferite activități ale sectorului energiei electrice (producere, transport și distribuție), ci chiar între activități din alte sectoare (energie electrică-gaz, de exemplu) sau chiar în interiorul aceluiași sector, între diferite categorii de clienți.

Un pas important în direcția transparenței costurilor în sectorul energetic a fost făcut, încă din anul 1991, prin semnarea „Cartei Europene a Energiei”. Aceasta a fost semnată la Haga (Olanda) la 17 decembrie 1991, printre semnatori numărându-se și Republica Moldova.

Tratatul de bază al Cartei Europene a Energiei cuprinde în cadrul capitolului „Eficiență energetică/mediu” referiri clare la modul de stabilire a tarifelor la energia electrică, astfel încât (conform Art. 5) trebuie să se stabilească un cadru legal efectiv de reglementări pentru a promova mecanismele de piață. Conform acestui document, tarifele pentru energia electrică trebuie să reflecte costurile reale, pentru a face ca aceasta să fie disponibilă în orice moment oricărui utilizator.

Specialiștii din întreaga lume recunosc existența unor principii ce trebuie avute în vedere la proiectarea tarifelor, și anume:

- utilizarea eficientă a resurselor materiale și umane (orientarea consumatorilor către un consum rațional);
- corectitudine și echitate (fiecare consumator trebuie să plătească proporțional cu cantitatea și calitatea serviciilor de care beneficiază);
- asigurarea stabilității prețurilor (cu scopul de a evita propagarea în economie a unor

semnale distorsionate, precum și pentru orientarea investițiilor);

- asigurarea necesităților financiare ale sectorului (principala cerință a unui sistem tarifar este aceea de a asigura resursele financiare pentru funcționarea și dezvoltarea sectorului);
- ușor de înțeles, ușor de aplicat (tariful trebuie să transmită consumatorului semnale economice clare și să nu ridice probleme în ceea ce privește aparatura de măsură, citirea și facturarea consumurilor);
- considerarea unor obiective economice și sociale (acest principiu conduce la existența unor tarife preferențiale pentru anumite ramuri economice de importanță strategică sau pentru anumite categorii sociale).

Deoarece principiile enumerate vin în contradicție unele cu altele, trebuie realizate anumite compromisuri.

Ansamblul acestor compromisuri, împreună cu alți factori, formează ceea ce se numește politica tarifară.

Totodată, la proiectarea tarifelor trebuie să se țină cont de realitatea economică:

Toate resursele energetice consumate de diferite categorii de consumatori ale țării (indiferent de proveniența lor – proprii sau importate) sunt plătite de către consumatorii casnici, formele de achitare fiind diferite:

- ◆ directe – prin facturi;
- ◆ indirecte – prin mărfuri, produse, servicii și impozite.

Deformarea tarifelor, din punct de vedere economic, afectează direct și indirect producătorii de produse și servicii și consumatorii casnici și, în ansamblu, economia țării.

Metodele de stabilire a tarifelor diferă de la o țară la alta, în cele ce urmează făcându-se o scurtă trecere în revistă a acestor metode, practicate de diferite țări ale lumii.

AUSTRIA

Sectorul electric este reglementat de cel de al doilea Act al normalizării și de Legea prețurilor. O comisie guvernamentală este însărcinată cu fixarea tarifelor, iar organismul responsabil este Ministerul Afacerilor Economice. Tarifele, bazate pe costuri medii, sunt reglementate numai la nivelul distribuției la consumator, toate fiind publicate.

CANADA

Tarifele pentru energia electrică sunt fixate de guvern prin decret, după studierea propunerilor prezentate de companiile regionale de energie, propunerile de tarife fiind analizate de către o comisie parlamentară. Nivelul tarifelor este calculat pe baza costurilor medii, dar structura reflectă costurile marginale. Toate tarifele sunt publicate, cu excepția celor pentru marii consumatori industriali.

CEHIA

Tarifele sunt aprobate de Ministerul de Finanțe și de Ministerul Industriei și Comerțului, după analizarea propunerilor, bazate pe costuri medii ale Companiei Cehe de Electricitate.

GERMANIA

În Germania există două grupuri mari de consumatori. Pentru consumatorii alimentați

la joasă tensiune (casnici, agricultură, comerț) tarifele sunt calculate în concordanță cu Ordonanța federală de tarifare, pentru furnizorii din fiecare regiune. Tarifele pentru a doua categorie de consumatori (medie și înaltă tensiune) sunt aprobate de către un Oficiu Federal pentru Supervizare.

Numai tarifele generale pentru prima categorie de consumatori sunt publice, cele pentru a doua categorie de consumatori nefiind publicate.

DANEMARCA

Un Comitet pentru Prețurile la Energia Electrică este însărcinată cu supravegherea tarifelor, în conformitate cu Legea daneză pentru furnizarea energiei electrice, din 1976. Fiecare companie de distribuție are propriile tarife, dar trebuie să respecte un set de recomandări, toate tarifele fiind publicate.

ELVEȚIA

Tarifele pentru energia electrică sunt fixate de către companiile de distribuție sub controlul Comisiei de supraveghere a prețurilor, care este numită de guvernul federal. Organismul de reglementare intervine numai dacă sunt aplicate anumite tarife, considerate „nejustificate”.

În majoritatea cantoanelor, conducerea din întreprinderile producătoare decid autonom asupra tarifelor la energia electrică, fiind necesare, în unele cazuri, aprobări formale din partea autorităților locale. Multe dintre firmele de profil aplică tarife diferențiate după ora de consum sau tarife sezoniere pentru marii consumatori industriali. Deși prețurile pentru energia electrică se stabilesc, în general, pe baza costurilor medii de producție, Oficiul Federal pentru Energie a făcut recomandarea ca acestea să reflecte costurile marginale de producție pe termen lung.

FINLANDA

Producătorii vând energie electrică unor companii de distribuție independente, care aparțin municipalităților. Acestea își stabilesc propriile tarife (bazate pe costuri marginale), neexistând nici un fel de organism de reglementare.

FRANȚA

EdF (compania națională de energie electrică) încheie la fiecare patru ani un contract cu statul, deciziile referitoare la schimbarea tarifulor luându-se prin decret. Tarifele sunt publicate, cu excepția celor pentru consumatori cu puteri peste 40 MW.

MAREA BRITANIE

În 1990, tot sectorul, cu excepția celui nuclear, a fost privatizat. Cu această ocazie s-a creat un nou sistem de reglementări aflat sub jurisdicția unui director general pentru furnizarea energiei electrice. A fost creată o piață a energiei („pool”), fiecare companie producătoare licitând zilnic pentru intrarea pe piață, iar distribuitorii trebuind să cumpere energia de la acești producători. ***Tarifele de piață sunt publicate zilnic.***

Prețurile la energia electrică sunt stabilite pe baza principiilor pieței libere, în funcție de costul marginal pe termen lung. Tarifele sunt, uneori, diferențiate după încărcarea la vârf de sarcină și după costurile variabile (cheltuieli cu combustibilul etc.).

GRECIA

Tarifele sunt stabilite de către Public Power Corporation cu supervizarea Ministerului Industriei, Energiei și Tehnologiei și a Ministerului Economiei Naționale. Tarifele sunt revizuite de obicei anual, pentru a reflecta inflația.

IRLANDA

Guvernul, prin Ministerul Transporturilor, Energiei și Comunicațiilor, este responsabil pentru toate reglementările din sectorul energiei, tarifele fiind modificate numai cu aprobarea acestuia. Toate tarifele sunt publicate.

ISRAEL

Fiecare schimbare de tarife trebuie aprobată de guvern prin Ministerul Energiei și Infrastructurii și prin Ministerul Trezoreriei, tarifele fiind publicate și fiind unice pe tot teritoriul țării.

ITALIA

Tarifele sunt fixate de către un Comitet de Prețuri, prezidat de Ministerul Industriilor și format din toți miniștrii ministerelor economice și sociale. Din 1991, noile reglementări tarifare sunt fixate printr-un contract de plan.

Liniile directoare ale politicii de prețuri sunt formulate de către Comitetul Interministerial pentru Planificare Economică (CIPE) și sunt puse în practică de către Comitetul Interministerial pentru Prețuri (CIP). Tarifele pentru energia electrică se bazează pe costurile medii de producție, excepție făcând energia electrică furnizată la înaltă tensiune, la care se aplică prețuri stabilite pe baza costurilor marginale pe termen lung. Pentru consumatorii industriali și comerciali, tarifele la energia electrică sunt diferențiate în funcție de tensiunea de alimentare:

- tarife pentru energia la joasă tensiune, calculate în funcție de costurile medii de producție, care sunt diferențiate după puterea absorbită și valoarea tensiunii;
- tarife pentru energia la înaltă tensiune, calculate în funcție de costurile marginale pe termen lung, diferențiate după valoarea tensiunii, puterea absorbită și cea de consum.

Pentru anumite ramuri industriale (meta-

lurgie, petrochimie, industria de aluminiu) sunt prevăzute tarife care nu acoperă costurile totale de producție (concesionare).

JAPONIA

Comaniile producătoare de energie propun tarifele și trebuie să obțină autorizația din partea Ministerului pentru Comerț Internațional și Industrial. Tarifele, bazate pe costuri medii, sunt în totalitate controlate, publicate și unice pe tot teritoriul țării.

LUXEMBURG

Tarifele sunt stabilite printr-un „acord tarifar” între CEGEDEL (compania de energie) și guvern, ele fiind publicate, cu excepția celor pentru consumatorii industriali alimentați la înaltă tensiune.

NORVEGIA

Tarifele sunt controlate și reglementate de către Comisia norvegiană pentru resurse de apă și energie, transportul și distribuția constituind activități de monopol. Tarifele se bazează pe costurile reale, cele de producere a energiei electrice fiind stabilite de către piață.

POLONIA

Tarifele sunt aprobate de guvern, prin Ministerul de Finanțe, pentru utilizatorii finali, iar Ministerul Industriilor aprobă tarifele pentru producere, transport și distribuție.

PORTUGALIA

Tarifele sunt negociate de către Electricidade de Portugal cu Directoratul General pentru Concurență și Prețuri, după consultarea Directoratului General pentru Energie. Acordul este semnat, apoi, de către Ministerul Industriei și Energiei și de către Ministerul Comerțului și

Turismului. Toate tarifele sunt publicate și sunt unice pe teritoriul țării.

SPANIA

Responsabil cu stabilirea și reglementarea tarifelor pentru energia electrică este guvernul, prin Consiliul de Miniștri, care acționează la propunerea Ministerului Industriei. Pe tot teritoriul țării sunt practicate aceleași tarife de către companiile de stat sau particulare.

SUEDIA

Orice consumator poate solicita o investigație a tarifelor aplicate, prin intermediul unei comisii guvernamentale. Organismul de reglementare este constituit din reprezentanți ai guvernului, ai consumatorilor și ai companiilor de electricitate. Tarifele sunt fixate direct de companiile de distribuție, pe baza costurilor medii, și de aceea nu sunt unice pe tot teritoriul țării. Se utilizează tarife diferențiate în funcție de tensiunea de alimentare, tarife care reflectă costurile variabile ale producției.

SLOVENIA

Toate tarifele sunt aprobate de guvern prin Ministerul Energiei, ele fiind indexate de mai multe ori pe an, datorită inflației.

3. CLASIFICAREA TARIFELOR

Tarifele pentru energie și resurse energetice se pot clasifica după mai multe criterii. În cadrul acestui studiu ne vom opri doar la cele mai reprezentative: **zonale – perioada de consum zi – noapte și pe nivele de tensiune de consum.**

La general există următoarele principii de tarifyare a consumului de electricitate.

a) Clasificarea tarifelor după numărul componentelor de preț ce determină calculul facturii pentru energie:

- tarifye monome (au în componență un singur termen, reprezentat de taxa pentru energie, exprimată în unități monetare/kWh);
- tarifye binome (au în componență doi termeni, reprezentați de o taxă de energie și o taxă de putere aplicabilă puterii maxime măsurate sau puterii contractate);
- tarifye trinome (au în componență trei termeni, reprezentați de o taxă de energie, o taxă pentru puterea maximă măsurată și o taxă pentru puterea contractată).

În abordarea tarifelor, componentele de tip taxă pentru putere sau taxă pentru energie sunt denumite și coeficienți tarifari.

b) Clasificarea tarifelor după diferențierea componentelor de preț pe perioadele de tarifyare corespunzătoare intervalelor de variație a costurilor sistemului energetic:

- tarifye nediferențiate (monotarif – tarif unic pentru toate categoriile de consumatori);
- tarifye diferențiate; acestea pot avea

mai multe forme, după modul de alegere a perioadelor de tarifyare:

- tarifye în funcție de perioada din zi-noapte;
- tarifye în funcție de perioada din săptămână;
- tarifye în funcție de perioada din an (sezoniere).

c) Tarifye pe nivele de tensiune, la care se realizează consumul de energie electrică:

- 0,4 kV;
- 6 - 10 kV;
- 35 kV;
- 110 kV;

d) Tarifye cu destinații speciale:

- tarifye pentru furnizări cu întreruperi (furnizorul convine cu consumatorul ca, în schimbul unor reduceri la taxa de putere, la taxa de energie sau la ambele, să poată comanda consumatorului reducerea parțială sau totală a puterii absorbite în momentele grele pentru sistem);
- tarifye - scop sau speciale; sunt tarifye preferențiale pe care furnizorul le aplică cu un anumit scop, care poate fi:
 - atragerea unor noi clienți situați într-o anumită zonă geografică sau concurențială;
 - atragerea unor anumite clase de consumatori;

- stimularea creșterii consumului în anumite zone geografice sau concurențiale;
- tarife în timp real (în funcție de situația existentă în sistem, se calculează costul furnizării energiei electrice în fiecare moment; prețul determinat pe baza acestuia este comunicat consumatorului, de regulă, cu 24 ore

3.1. Tarife diferențiate zonale (tarife în funcție de perioada din zi-noapte)

Pentru producătorii de energie electrică este foarte important să se cunoască modul în care cererea de energie electrică variază în timp, deoarece aceeași cantitate de energie electrică se poate obține în mai multe tehnologii. Cunoașterea valorilor maxime și minime ale puterii consumate pentru un interval dat sunt foarte importante pentru funcționarea eficientă și fiabilă a unei centrale electrice sau a grupului de centrale.

Motivația diferențierii tarifelor pe zone de cosum

Reprezentarea grafică a puterii cerute de consumatori în timp se numește **graficul** sau **curba de sarcină**. Pentru fiecare țară curbele de sarcină prezintă aspecte caracteristice, care depind de structura economiei naționale și de raportul consumurilor de diferite categorii de consumatori. Curba de sarcină este variația sarcinii electrice într-un timp specificat, de regulă 24 ore. În fig. 1 este prezentată curba de sarcină

a Republicii Moldova cu consumul din partea stângă a Nistrului.

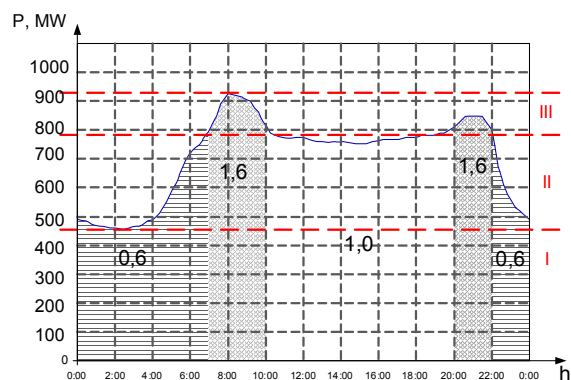

Fig. 1. Curba de sarcină a Republicii Moldova

Problema constă în cantitatea de energie momentană necesară a fi produsă pentru a satisface în orice moment cererea.

Curba de sarcină este divizată în trei zone caracteristice, determinate de regimul de consum:

- I - zona de bază – este asigurată de centrale cu flexibilitate scăzută în pornire/oprire;
- II - zona de semi-vârf sau zona de gol - cererea de energie electrică se micșorează suficient de mult astfel încât este necesară reducerea generării .
- III- zona de vârf – este asigurată de centrale cu viteză mare de reacție la pornire/oprire;

În cazul în care cantitatea de energie cerută de consumatori este mai mare sau mai mică decât cantitatea de energie livrată de producători în rețea, apar perturbații de tensiune și de frecvență, care pun în pericol funcționarea sistemului electroenergetic (avarii grave) sau a consumatorilor.

Volumul de energie produsă trebuie să fie

egal, în orice moment, cu volumul energiei consumate. Din acest motiv o categorie de capacități de producere a energiei electrice, cu costuri specifice majorate, funcționează în regim pornire/oprire, sau în regim variabil. Sunt regimuri foarte costisitoare ceea ce se confirmă prin următorul exemplu:

- **103 opriri/porniri în diferite perioade ale anului a grupului cu puterea de 200 MW provoacă cheltuieli suplimentare de circa 3 500 tcc.**
- **Pentru acoperirea zonei de vârf a graficului de sarcină sistemele electroenergetice sunt dotate cu grupuri cu răspuns rapid - turbine cu abur și/ sau gaze, centrale hidro, sau centrale hidroelectrice cu acumulare prin pompare – proiecte costisitoare;**

În sectorul electroenergetic problema curbei de sarcină, determinată de regimul de consum, prezintă o importanță deosebită. Cazul ideal al curbei de sarcină ar fi o linie dreaptă și anume din aceste motive este necesară aplatizarea ei.

Aplatizarea curbei de sarcină este una dintre problemele majore ale sistemelor electroenergetice și în mare măsură determină eficiența funcțională și partea economică atât a producătorilor de energie electrică, cât și a consumatorilor.

Modalitățile de soluționare a problemelor ce țin de curba de sarcină se divizează în două grupuri:

Soluții tehnice (nu sunt subiectul acestui studiu)

Soluții economice:

- **Politica tarifară rezonabilă a statului poate stimula consumul de energie electrică în orele de gol a curbei de sarcină ceea ce permite aplatizarea curbei de sarcină. De exemplu, în majoritatea țărilor sunt promovate tarifele diferențiate pe ore de consum.**
- **În Republica Moldova prin hotărârile ANRE sunt declarați următorii factori:**
 - **între orele: 10-17, 20-22 în perioada de iarnă și între orele 10-20 în perioada de vară ale anului – tariful este afectat cu factorul 1,0 față de tariful de bază ;**
 - **în orele de vârf: 7-10, 17-20 în perioada de iarnă și între orele de vârf 7-10, 20-22 în perioada de vară ale anului - tariful este afectat cu factorul 1,6 față de tariful de bază;**
 - **în orele de noapte 22-7 pe parcursul întregului an - tariful este afectat cu factorul 0,6 față de tariful de bază;**

Raportul factorilor de corecție, în orele de vârf (1,6) și de gol (0,6) este 2,66, în unele țări atinge 3,0 și chiar 3,2.

Totodată în anexă la hotărârea ANRE este următoarea prevedere:

Aceste prevederi sunt valabile în cazul când Contractele dintre furnizor și distribuitor, și respectiv distribuitor – consumator includ asemenea clauze.

Este necesar de menționat că „*Clauzele*

obligatorii ale Contractului de furnizare a energiei electrice consumatorului noncasnic”, aprobate de ANRE nu conțin aceste prevederi iar furnizorii refuză să le includă în contracte.

Asociația Consumatorilor de Energie din Moldova în 2004 și în 2008 a adresat interpelări către ANRE și operatorii de distribuție privind solicitările consumatorilor de a include în contracte prevederile respective.

La 15.12.2004 Consiliul de Administrație ANRE a aprobat hotărârea Nr. 167 prin care constată:

*„În legătură cu **numeroase adresări** ale consumatorilor prin care este solicitată implementarea acordării de către întreprinderile de distribuție a serviciilor de furnizare a energiei electrice pe zone orare de consum...”*

Răspunsul companiei „Union Fenosa” (scrisoarea Nr 05-05/6131 din 30.07.2008) este de altă natură:

*„Prin prezenta Vă comunicăm că după aprobarea Hotărârii ANRE Nr. 167 din 15.12.2004 la întreprinderea noastră **nu au fost înregistrate solicitări** de aplicare a tarifelor zonale.”*

Răspunsul companiei este departe de adevăr.

3.2. Tarife diferențiate pe nivele de tensiune

O zonă de interes deosebit în trecut și în prezent pentru guvernanți o reprezintă tarifele pentru consumatorii casnici. Deoarece pentru o pătură socială, mai mică în trecut și mare la moment achitarea facturilor la energia electrică era și este o povară grea, se utiliza monotariful. Prin

utilizarea monotarifului, în principiu, conștient se realiza subvenționarea consumatorilor casnici.

Pe lângă faptul că prin monotarif sunt subvenționați și consumatorii care consumă între 1 000...3 000 de kWh/lună și mai mult, ceea ce confirmă capacități enorme de plată a unei pături sociale, monotariful stimulează și consumuri excesive de energie electrică de o categorie de consumatori casnici și de o parte de agenți economici (baruri, restaurante, cluburi de noapte etc).

Structura consumului de energie electrică în Republica Moldova este foarte deformată prin faptul că ponderea consumului casnic depășește 40 %, ceea ce determină indirect volumul subvenționării consumatorilor, racordați la tensiunea 0,4 kV.

Motivația diferențierii tarifelor pe nivele de tensiune

Dacă admitem că furnizarea energiei electrice este asigurată de trei companii diferite, câte una pentru fiecare nivel de tensiune am constata următoarele:

Compania de înaltă tensiune (ÎT) realizează un profit considerabil, compania de medie tensiune (MT) realizează un profit rezonabil, în timp ce compania de joasă tensiune (JT) realizează pierderi semnificative. În aceste condiții, se poate constata că există o subvenționare încrucișată între ÎT și JT – consumatorii de la ÎT (agenți economici) îi subvenționează pe cei de la JT (agenți economici și consumatorii casnici).

Tariful T la energie electrică are, la general, trei componente de bază, și poate fi determinat prin formula:

$$T = \boxed{E} + P + M$$

unde: E – costul energiei; P – costul pierderilor; M – costul lucrărilor de mentenanță;

Pentru a simplifica înțelegerea esenței diferențierii tarifelor pe nivele de tensiune să admitem următoarea pondere a componentelor tarifului:

$$T = \overbrace{\boxed{E}}^{\approx 45\%} + \overbrace{P + M}^{\approx 55\%} = 100\%$$

Cotele pierderilor și mentenanței pe nivele de tensiune pot fi exprimate pot fi exprimate prin următoarele valori:

➤ Pierderile

$$\underbrace{P_{330}}_{1,5\%} + \underbrace{P_{110}}_{3,0\%} + \underbrace{P_{35}}_{8,5\%} + \underbrace{P_{10}}_{27\%} + \underbrace{P_{0,4}}_{60\%} = 100\%$$

➤ Mentenanța

$$\underbrace{M_{330}}_{1,5\%} + \underbrace{M_{110}}_{3,5\%} + \underbrace{M_{35}}_{11\%} + \underbrace{M_{10}}_{30\%} + \underbrace{M_{0,4}}_{54\%} = 100\%$$

unde indicii reprezintă nivelul tensiunii electrice, în kV.

$$T = \boxed{E} + P + M$$

T – este tariful la energie ; E – costul energiei ;

P – costul pierderilor ; M – costul lucrărilor de mentenanță ;

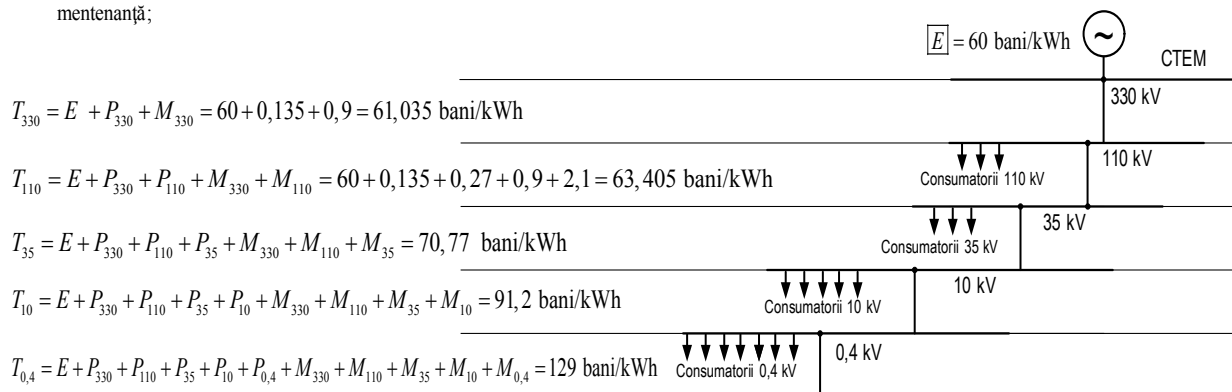

Fig. 2 – Diferențierea tarifelor la energia electrică pe nivelele de tensiune de consum

Admitem că:

1. Costul energiei electrice – $E = 60$ bani/kWh.
2. Costul pierderilor (15% - valoarea reglementată de ANRE) – $P = 60 \times 0,15 = 9$ bani/kWh.
3. Costul mentenanței – $M = 60$ bani/kWh.

Să încercăm să determinăm tariful la energia electrică la nivele respective de tensiune:

$$T_{330} = E + P_{330} + M_{330} = 60 + 0,135 + 0,9 = 61,035 \text{ bani/kWh}; \quad \mathbf{61 \text{ b/kWh}}$$

$$T_{110} = E + P_{330} + P_{110} + M_{330} + M_{110} = 60 + 0,135 + 0,27 + 0,9 + 2,1 = 63,405 \text{ bani/kWh}; \quad \mathbf{64 \text{ b/kWh}}$$

$$T_{35} = E + P_{330} + P_{110} + P_{35} + M_{330} + M_{110} + M_{35} = 70,77 \text{ bani/kWh}; \quad \mathbf{71 \text{ b/kWh}}$$

$$T_{10} = E + P_{330} + P_{110} + P_{35} + P_{10} + M_{330} + M_{110} + M_{35} + M_{10} = 91,2 \text{ bani/kWh}; \quad \mathbf{91 \text{ b/kWh}}$$

$$T_{0,4} = E + P_{330} + P_{110} + P_{35} + P_{10} + P_{0,4} + M_{330} + M_{110} + M_{35} + M_{10} + M_{0,4} = 129 \text{ bani/kWh}; \quad \mathbf{129 \text{ b/kWh}}$$

Observăm că tariful pentru consumatorii casnici este 1 leu și 29 per kWh de bani, pe când pentru agenți economici, racordați la tensiunea 10 kV – 0,92 per kWh lei .

În realitate el trebuie să fie și mai mare deoarece consumul real se realizează la tensiunea 220 V (0,22 kV) și se consumă volume mici de energie electrică.

În tabelul 1 sunt prezentate tarifele la energia electrică (aa 2008-2010) pentru consumatorii casnici și industriali.

Tabelul 1

	Electricity prices (Euro per kWh)					
	Households			Industry		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
EU-27	0,16	0,16	0,17	0,10	0,11	0,10
Belgium	0,20	0,19	0,20	0,11	0,11	0,11
Bulgaria	0,07	0,08	0,08	0,06	0,06	0,06
Czech Republic	0,13	0,13	0,13	0,11	0,11	0,10
Denmark	0,26	0,27	0,27	0,09	0,09	0,09
Germany	0,21	0,23	0,24	0,11	0,11	0,11
Estonia	0,08	0,09	0,10	0,06	0,06	0,07
Ireland	0,18	0,20	0,18	0,13	0,12	0,11
Greece	0,10	0,12	0,12	0,09	0,09	0,09
Spain	0,14	0,16	0,17	0,10	0,12	0,12
France	0,12	0,12	0,13	0,07	0,07	0,07
Italy	0,20	0,21	0,20	0,14	0,15	0,14
Cyprus	0,18	0,16	0,19	0,14	0,12	0,15
Latvia	0,08	0,11	0,10	0,07	0,09	0,09
Lithuania	0,09	0,10	0,12	0,08	0,09	0,10
Luxembourg	0,16	0,19	0,17	0,10	0,12	0,10
Hungary	0,15	0,15	:	0,11	0,12	:
Malta	0,10	0,17	:	0,12	0,15	:
Netherlands	0,17	0,19	0,17	0,10	0,11	0,10
Austria	0,18	0,19	0,20	0,11	:	:
Poland	0,13	0,11	0,13	0,09	0,09	0,10
Portugal	0,15	0,15	0,16	0,09	0,09	0,09
Romania	0,11	0,10	0,10	0,09	0,08	0,09
Slovenia	0,11	0,13	0,14	0,09	0,10	0,10
Slovakia	0,14	0,15	0,15	0,12	0,14	0,12
Finland	0,12	0,13	0,13	0,06	0,07	0,07
Sweden	0,17	0,16	0,18	0,07	0,07	0,08
United Kingdom	0,15	0,15	0,14	0,10	0,11	0,10
Norway	0,16	0,16	0,20	0,08	0,08	0,10
Croatia	0,10	0,12	0,12	0,08	0,09	0,09
Turkey	0,10	0,11	0,13	0,07	0,08	0,09

Dinamica tarifelor la energia electrică pentru aceeași perioadă în Republica Moldova.

Energia electrică (lei/kWh)

	18.01.2008	15.08.2008	14.01.2010
„Union Fenosa”	0,98	1,10	1,33
RED „Nord” și „Nord-Vest”	1,03	1,20	1,43

3.3. *Observații, concluzii și recomandări*

1. Un interes deosebit în trecut și în prezent pentru guvernanți reprezintă tarifele pentru consumatorii casnici. Din motive pur electorale până-n prezent în Republica Moldova la energia electrică se menține monotariful. Ca urmare, pe lângă faptul că are loc subvenționarea consumatorilor casnici, are loc și subvenționarea altor consumatori la tensiunea 0,4 kV (baruri, restaurante, cluburi, cazinouri, firme de servicii etc.).
2. Având în vedere că circa 60% din energia electrică se consumă la tensiunea 0,4 kV presingul tarifar asupra agenților economici racordați la 6 -110 kV este enorm de mare și defavorizează activitatea economică.
3. Prin monotarif sunt subvenționați și consumatorii casnici care consumă între 1 000 și 3 000 de kWh și mai mult pe lună, ceea ce confirmă capacități enorme de plată a locatarilor. Ca urmare monotariful stimulează consumuri excesive de energie electrică de o categorie de consumatori casnici și de agenți economici, racordați la tensiunea 0,4.
4. **Prin utilizarea monotarifului statul se eschivează de la îndeplinirea obligațiunilor sale față de păturile social vulnerabile trecându-le pe seama agenților economici și consumatorilor bugetari.**
5. În țările care promovează politici tarifare economice și tehnice justificate, guvernele prin diferite forme (ca parte componentă a politicilor tarifare) realizează politici de subvenționare.

4. POLITICI TARIFARE

ÎN SECTORUL GAZELOR NATURALE

De-a lungul timpului, politicile tarifare pentru gazele naturale au evoluat, principalele elemente care influențează această evoluție fiind:

- organizarea sectorului gazelor naturale – trecerea treptată de la companii monopoliste integrate vertical, la companii separate și aflate în concurență;
- intervenția administrativă a statului în formarea prețului și, ulterior, renunțarea treptată la rolul de autoritate de stabilire a prețurilor și protector al consumatorilor, mai ales a celor casnici, prin preț;
- procesul de integrare a piețelor naționale într-o piață unică europeană.

Sistemul de prețuri finale reglementate, prezintă următoarele caracteristici:

- este diferențiat în funcție de presiunea gazului în conducta de alimentare:
 - direct din sistemul național de transport;
 - din sistemul de distribuție:

- la presiune înaltă;
- la presiune medie;
- la presiune joasă.

- în cadrul fiecărui nivel de presiune pot fi 4 -7 categorii de consumatori, în funcție de consumul mediu anual;
- consumatorii sunt încadrați în fiecare categorie în funcție de istoricul de consum (consumul anual din anul precedent).

Sistemul de tarifare a consumului de gaze naturale în ultimii 15 ani în Republica Moldova a fost foarte deformat, ca urmare a intervenției statului și primăriei m. Chișinău în procedura de determinare a tarifelor.

Începând cu anul 2010, a fost realizat primul pas în diferențierea tarifelor utilizând caracteristica rețelei de distribuție - presiune înaltă, presiune medie, presiune joasă.

În tabelul 2 sunt prezentate tarifele la gaze naturale (aa 2008-2010) pentru consumatorii casnici și industriali.

Tabelul 2

	Gas prices (Euro per GJ)					
	Households			Industry		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
EU-27	15,09	16,23	14,54	9,42	9,99	8,44
Belgium	16,26	16,82	14,70	9,15	9,04	7,93
Bulgaria	9,85	13,14	10,21	5,72	8,74	6,66
Czech Republic	12,20	13,75	13,04	8,87	9,29	8,56
Denmark	:	25,55	29,70	:	15,43	15,81
Germany	17,81	18,00	15,70	12,40	11,98	10,10
Estonia	9,30	10,96	10,07	6,97	7,50	8,00
Ireland	15,09	17,89	13,79	11,05	9,30	7,83
Greece	:	:	:	:	:	:
Spain	15,98	16,98	14,83	7,64	8,70	7,70
France	14,46	15,29	14,46	9,23	10,01	9,19
Italy	17,47	21,04	17,15	9,34	11,08	8,24
Cyprus	:	:	:	:	:	:
Latvia	8,70	14,54	8,73	7,92	10,87	7,17
Lithuania	9,15	11,80	10,43	8,79	8,73	8,91
Luxembourg	15,48	13,68	12,07	10,49	11,21	10,26
Hungary	11,24	13,38	:	9,69	10,31	:
Malta	:	:	:	:	:	:
Netherlands	19,37	23,13	19,46	9,61	10,64	8,96
Austria	16,27	18,03	17,29	:	:	:
Poland	11,56	10,80	11,81	8,36	7,73	8,40
Portugal	17,37	16,78	16,49	8,69	9,81	7,62
Romania	9,21	8,11	7,64	7,79	6,52	6,19
Slovenia	15,51	18,28	16,00	10,12	12,13	10,53
Slovakia	11,42	12,83	12,11	8,92	11,30	9,11
Finland	:	:	:	7,90	8,50	8,40
Sweden	26,53	24,77	28,71	14,37	10,96	12,26
United Kingdom	10,99	11,84	11,26	7,73	8,35	5,94
Norway	:	:	:	:	:	:
Croatia	7,59	8,86	10,63	6,37	7,32	9,45
Turkey	9,04	10,84	8,98	7,04	7,99	6,66

Dinamica tarifelor la gaze naturale în Republica Moldova 2008 - 2010

Gaze naturale (presiune joasă) (lei/mia m ³)	18.01.08	30.07.08	09.09.09	14.01.10	14.05.10	26.01.11
	3161	3813	3568	4192	4782	5146

Dinamica tarifelor la gazele naturale pe diferite categorii de consumatori (dinamica subvențiilor):

Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRE Nr. 206 din 14.02.2006

Tabelul 3

Denumirea	Tarif fără TVA (lei/1000 m ³)
1. Gazele naturale, furnizate întreprinderilor de distribuție, rețelele cărora sânt racordate la conducta de ieșire a stației de distribuție a gazelor naturale (SDG)	1318,75
3. Gazele naturale, furnizate centralelor electrice cu termoficare (CET)	1160
6. Gazele naturale, furnizate consumatorilor casnici pentru volumul ce depășește 30 m ³ lunar, altor consumatori finali	1870

Prețul de procurare a gazelor naturale – 110 \$/1000 m³

Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE Nr. 363 din 14.01.2010

Tabelul 4

Denumirea	Tarif fără TVA (lei/1000 m ³)
1. Gazele naturale, furnizate întreprinderilor de distribuție, rețelele cărora sânt racordate la conducta de ieșire a stației de distribuție a gazelor naturale (SDG)	2839
3. Gazele naturale, furnizate centralelor electrice cu termoficare (CET), centralelor termice pentru producerea și aprovizionarea cu energie termică a consumatorilor de tip urban prin sistemele de alimentare centralizată	3106
5. Gazele naturale, furnizate consumatorilor casnici pentru volumul ce depășește 30 m ³ lunar la un apartament (casă)	3992
6. Gazele naturale, furnizate altor consumatori finali, inclusiv centralelor termice pentru producerea și aprovizionarea cu energie termică a consumatorilor prin sisteme de alimentare locale	4192

Prețul de procurare a gazelor naturale – 231 \$/1000 m³

Hotărârea Consiliului de administrație al ANRE Nr.376 din 14 mai 2010

Tabelul 5

Denumirea	Tarif fără TVA (lei/1000 m ³)
1. Gazele naturale, furnizate întreprinderilor de distribuție, rețelele cărora sânt racordate la conducta de ieșire a stației de distribuție a gazelor naturale (SDG)	3294
3. Gazele naturale, furnizate centralelor electrice cu termoficare (CET), centralelor termice pentru producerea și aprovizionarea cu energie termică a consumatorilor de tip urban prin sistemele de alimentare centralizată	3603
5. Gazele naturale, furnizate consumatorilor casnici pentru volumul ce depășește 30 m ³ lunar la un apartament (casă)	4536
6. Gazele naturale, furnizate altor consumatori finali, inclusiv centralelor termice pentru producerea și aprovizionarea cu energie termică a consumatorilor prin sisteme de alimentare locale, conectați la rețelele de distribuție de:	
- presiune înaltă	4192
- presiune medie	4653
- presiune joasă**	4782

Prețul de procurare a gazelor naturale – 263 \$/1000 m³

** Conform normativului NCM G. 05.01 – 2006, rețelele de distribuție a gazelor naturale după presiune se clasifică în modul următor: presiune înaltă – peste 0,3 MPa până la 1,2 MPa inclusiv; presiune medie – peste 0,005 MPa până la 0,3 MPa inclusiv; presiune joasă – până la 0,005 MPa inclusiv.

OBSERVAȚII:

1. Din tabelul 3 observăm că în a. 2006 tariful pentru CET-uri a fost mai mic decât tariful mediu de distribuție și chiar mai mic decât prețul de procurare a gazelor naturale – toate categoriile de consumatori din țară subvenționau încălzirea mun. Chișinău și Bălți;
2. Toate categoriile de consumatori (indiferent de volumul de gaze consumat și presiunea de consum) sunt egalați – subvenționarea în acest grup de consumatori fiind evidentă;
3. Din tabelul 4 observăm că tariful pentru CET-uri a depășit puțin prețul de procurare a gazelor, însă a crescut diferența (valoarea reală) dintre tarife „CET – alți consumatori”;
4. Subvenționarea consumatorilor casnici a devenit mai pronunțată;
5. Din tabelul 5 observăm că au apărut tarife

pentru consumatorii racordați la conducte cu presiunea înaltă, medie și joasă – una din modalitățile de diferențiere. Totodată observăm și faptul că subvenționarea consumatorilor casnici n-a diminuat;

6. Pentru prima dată în hotărârea Consiliului de administrație al ANRE privind tarifele la gazele naturale a apărut clasificarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale după presiune.

Din tabelul 2 observăm că în țările Comunității Europene unitatea de măsură este GJ și nu 1000 m³, ceea ce este cu mult mai corect și nu provoacă suspiciuni privind calitatea gazului sau abaterile de la presiunea reglementată.

Pentru ajustarea valorilor din tab. 2 la costul 1000 m³ cifra respectivă trebuie înmulțită cu 33,5 și se va exprima în Euro.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI:

Este necesar de a conștientiza de către societate faptul că nivelul de diferențiere a tarifelor la resursele energetice este un factor care reflectă concepțiile gândirii economice a factorilor de decizie și a elitei economice a țării și esențial favorizează dezvoltarea economică a țării cu toate consecințele pozitive economice și sociale.

1. Guvernul sau autoritatea centrală de specialitate prin procesul de aliniere la politicile tarifare promovate de Directivele CE trebuie:
 - ♦ să declare pronunțat intențiile de a realiza un proiect de trecere treptată la tarife diferențiate, principiile de diferențiere fiind determinate de savanții și specialiștii din domeniile respective;
 - ♦ să asigure resursele financiare tuturor componentelor sectorului electro-energetic necesare pentru funcționarea și dezvoltarea lor;
2. Guvernul trebuie să elaboreze un proiect de lege cu privire la subvenționarea parțială a costurilor resurselor energetice consumate de către păturile social vulnerabile;
3. Trebuie să fim conștienți și de faptul că procesul de aliniere la politicile tarifare promovate de Directivele CE în condițiile de instabilitate politică și socială în Republica Moldova nu poate fi realizat în scurt timp și în măsură deplină.

- ♦ să excludă, în principiu, orice formă de subvenții, iar dacă acestea există, ele nu trebuie să fie utilizate pentru scopuri sociale;
- ♦ consumatorii trebuie încurajați în a recunoaște că resursele energetice au un cost și nu există produse sau servicii gratuite;

BIBLIOGRAFIE:

1. Leca A., Mușatescu V. Managementul energiei. Editura AGIR, București, 2007.
2. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011, EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat>.
3. Rapoartele anuale ANRE. <http://anre.md>.
4. IEA Statistics, Energy Prices and Taxes – Third Quarter 1995. OECD/IEA, Paris, Franța, 1996.
5. Находов В., Замулько А., Дифференцирование тарифов на электроэнергию по уровням питающего напряжения потребителей. Промышленная энергетика, 1998, № 9.

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează

pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

NOTE

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

